

פרשת וירא – ראשון

יח (ט)¹ וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה א וַתִּגְּלִי לִיה יי, בַּאֲלֹנִי מִמְּרָא וְהוּא יֵשֵׁב בְּמִישְׁרֵי מִמְּרָא; וְהוּא יֵתִיב בְּתֹרַע מִשְׁפָּנָא, כְּמִיתָם יוֹמָא.

ט"ז א וַיֵּרָא אֵלָיו. לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה אָמַר רַבִּי חֲמָא בֶּן רַבִּי חֲנִינָא יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה וּבָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁאַל בְּשִׁלּוּמוֹ: בַּאֲלֹנִי מִמְּרָא. הוּא שִׁנְתָן לוֹ עֲצָה עַל הַמִּלָּה לְפִיכָךְ נִגְלָה אֵלָיו בְּחֻלְקוֹ: יֵשֵׁב. יֵשֵׁב כְּתִיב בְּקֹשׁ לְעַמּוּד אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁבּ וְאֵנִי אֶעֱמּוּד וְאַתָּה סִימָן לְבָנֶיךָ שֶׁעֲתִיד אֲנִי לְהַתִּיצֵב בַּעֲדַת הַדִּינִין וְהֵן יוֹשְׁבֵין שְׁנֵאֲמַר אֱלֹהִים נָצַב בַּעֲדַת אֵל: פֶּתַח הָאֵהֶל. לְרֹאוֹת אִם יֵשׁ עוֹבֵר וְשׁוֹב וְיִכְנִיסם בְּבֵיתוֹ: כְּחֵם הַיּוֹם. הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲמָה מִנִּרְתִּיקָה שְׁלֹא לְהַטְרִיחוֹ בְּאוֹרְחִים וּלְפִי שְׂרָאֵהוּ מַצְטַעַר שְׁלֹא הָיוּ אוֹרְחִים בָּאִים הֵבִיא הַמַּלְאָכִים עָלָיו בְּדַמוֹת אָנָשִׁים:

(ב) וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה ב וַיִּזְקַף עֵינֹהֵי, וְחִזָּא, וְהָא תִּלְתָּא גְּבֻרִין, קִימִין עֲלוּהֵי; וְחִזָּא, וְהִהוּ לְקַדְמוֹתֵהוּן מִתְרַע מִשְׁכָּנָא, וְסִגִּיד, עַל אֲרַעָא.

ט"ז א וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אָנָשִׁים. אֶחָד לְבִשָּׁר אֶת שָׂרָה וְאֶחָד לְהַפְּוֹךְ אֶת סְדוֹם וְאֶחָד לְרַפָּאוֹת אֶת אַבְרָהָם שְׁאִין מִלֵּאךְ אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁתֵּי שְׁלִיחוֹת תְּדַע לָךְ שְׁכָן כָּל הַפְּרָשָׁה הוּא מְזַכֵּרִין בְּלִשׁוֹן רַבִּים וַיֹּאכְלוּ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו. וּבְבִשׁוּרָה נֹאמַר וַיֹּאמַר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ וּבְהַפִּיכַת סְדוֹם הוּא אוֹמַר כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר לְבִלְתִּי הִפְכִּי. וּרְפָאֵל שְׂרָפָא אֶת אַבְרָהָם הֵלֶךְ מִשֶּׁם לְהַצִּיל אֶת לוֹט הוּא שְׁנֵאֲמַר וַיְהִי כִּהְיוּצִיאם אוֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמַר הַמַּלְטָה עַל נַפְשֶׁךָ לְמַדַּת שְׁהָאֶחָד הָיָה מִצִּיל: נִצְצִים עָלָיו. לְפָנָיו (כְּמוֹ וְעָלָיו מִטָּה מְנַשֶּׁה) אָכַל לִשׁוֹן נִקְיָה הוּא כָּלִפִּי הַמַּלְאָכִים: וַיֵּרָא. מֵהוּ וַיֵּרָא וַיֵּרָא שְׁנֵי פְעָמִים הִרְאִשׁוֹן כְּמִשְׁמַעוֹ וְהַשְׁנִי לִשׁוֹן הַכְּנָה נִסְתַּכַּל שְׁהָיוּ נִצְצִים בְּמָקוֹם אֶחָד וְהָבִין שְׁלֹא הָיוּ רוֹצִים לְהַטְרִיחוֹ וְאִף עַל פִּי שִׂוְדָעִים הָיוּ שִׁינְעָא לְקִרְאָתָם עֲמָדוֹ בְּמָקוֹמָם לְכַבּוּדוֹ לְהִרְאוֹתוֹ שְׁלֹא רָצוּ לְהַטְרִיחוֹ וְקָדָם הוּא וַרְיָן לְקִרְאָתָם. (כָּד הַגְרָסָא בְּרִשׁ"י יִשְׁן) כְּתִיב נִצְצִים עָלָיו וְכְתִיב וַרְיָן לְקִרְאָתָם כֹּד חֲזִיוֵהוּ דִּהְיוּ שְׂרִי וְאָסִיר פִּרְשׁוּ הֵימָנוּ מִיַּד וַרְיָן לְקִרְאָתָם:

(ג) וַיֹּאמַר אֲדָנִי אִם־נָא ג וַאֲמַר: יי, אִם כָּעַן מִצְּאִתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל־נָא אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין גְּדַמְךָ לֹא כָּעַן תַּעֲבֹר, מַעַל תַּעֲבֹר מַעַל עֲבָדְךָ:

ט"ז א וַיֹּאמַר אֲדָנִי אִם נָא וְגו'. לְגַדּוֹל שְׁבָהֶם אָמַר וּקְרָאם כָּלם אֲדוֹנִים וּלְגַדּוֹל אָמַר אֵל נָא תַעֲבֹר וְכִיּוֹן שְׁלֹא יַעֲבֹר הוּא יַעֲמַד חֲבָרְיוֹ עִמּוֹ וּבְלִשׁוֹן זֶה הוּא חוּל. ד"א קָדַשׁ וְהָיָה אוֹמַר לְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַמְתִּין לוֹ עַד שִׁירוּץ וְיִכְנִיס אֶת הָאוֹרְחִים וְאִף עַל פִּי שְׁכָתוֹב אַחֵר וַרְיָן לְקִרְאָתָם הָאֲמִירָה קוֹדָם לְכֵן הִיתָה וְדַרְךְ הַמַּקְרָאוֹת לְדַבֵּר בֵּן כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי אֲצֵל לֹא יְדוֹן רוּחִי בְּאָדָם שְׁנִכְתָּב אַחֵר וַיּוֹלֵד נָח וְאִי אִפְשָׁר לוֹמַר בֵּן אֵלָא אִם בֵּן קָדָם גְּזֻרַת ק"כ שָׁנָה, וּשְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת בְּבִרְאשִׁית רַבָּה:

(ד) וַיִּקְח־נָא מִעֵט־מַיִם וַרְחִצּוּ ד וַיִּסְבּוּן כָּעַן זְעִיר רַגְלֵיכֶם וְהַשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ: מִיָּא, וְאָסְחוּ רַגְלֵיכֶם; וְאָסְתְּמִיכוּ, תַּחַת

ט"ז א וַיִּקַּח נָא. עַל יְדֵי שְׁלִיחַ וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁלַם לְבָנָיו עַל יְדֵי שְׁלִיחַ שְׁנֵאֲמַר וַיֵּרָם מִשֶּׁה אֶת יְדוֹ וַיִּךְ אֶת הַסֵּלַע: וַרְחִצּוּ רַגְלֵיכֶם. כְּסָבוֹר שֶׁהֵם עֲרַבִּים שֶׁמִּשְׁתַּחֲוִים לְאַבְרָם רַגְלֵיהֶם וְהַקְפִּיד שְׁלֹא לְהַכְנִיס עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לְבֵיתוֹ אָכַל לוֹט שְׁלֹא הַקְפִּיד הַקְדִּים לִינָה לְרַחֲצָה שְׁנֵאֲמַר וְלִינוּ וַרְחִצּוּ רַגְלֵיכֶם: תַּחַת הָעֵץ. תַּחַת הָאֵילָן:

(ה) וַאֲקַחְהָ פֶתֶל־לָחֶם וְסַעְדּוּ ה וְאָסַב פֶּתָא דְלַחֲמָא וְסַעְדּוּ לְבָכּוֹן, בְּתַר לְבָכֶם אַחֵר תַּעֲבֹרוּ כִּי־עַל־כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל־עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ בֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דְּבַרְתָּ:

ט"ז א וְסַעְדּוּ לְבָכֶם. בְּתוֹרָה בְּנִבְיָאִים וּבְכְתוּבִים מְצִינוּ דְּפִתָּא סַעְדָּתָא דְּלָבָא. בְּתוֹרָה וְסַעְדּוּ לְבָכֶם. בְּנִבְיָאִים סַעַד לְבָךְ פֶּת לָחֶם. בְּכְתוּבִים וְלָחֶם לָבַב אָנוּשׁ יִסְעַד. אָמַר רַבִּי חֲמָא לְבָבְכֶם אֵין כְּתִיב כָּאֵין אֵלָא לְבָכֶם. מִגִּיד שְׁאִין יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט בַּמַּלְאָכִים: אַחֵר תַּעֲבֹרוּ. אַחֵר כָּךְ תִּלְכוּ: כִּי עַל בֵּן עֲבַרְתֶּם. כִּי הַדְּבָר הַזֶּה אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם מֵאַחֵר שֶׁעֲבַרְתֶּם עָלֶי לְכַבּוּדִּי: כִּי עַל בֵּן. כְּמוֹ עַל אֲשֶׁר וְכֵן כָּל כִּי עַל בֵּן שֶׁבְּמַקְרָא. כִּי עַל בֵּן כָּאֵין בְּצֵל קוֹרְתִּי. כִּי עַל בֵּן לֹא נִתְתִּיָּה. כִּי עַל בֵּן יִדְעַת חֲנוּתָנוּ:

(ו) וַיִּמָּהֵר אַבְרָהָם הָאֵהֶלָה ו ואוּחִי אַבְרָהָם אֶל־שָׂרָה וַיֹּאמַר מַה־רִּי לְמִשְׁכָּנָא, לּוֹת שָׂרָה; שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סִלְתָּ וְלֹשִׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת: וְאֹמַר, אוּחָא תִּלְתָּ סָאוֹן קָמַחָא סִלְתָּא לְדוּשִׁי, וְעַבְדִּי גְרִיצָן.

ט"ז א קָמַח סִלְתָּ. סִלְתָּ לַעֲגוּגוֹת. קָמַח לַעֲמִילָן שֶׁל טַבָּחִים לְכַסּוֹת אֶת הַקִּדְרָה לְשֹׂאוֹב אֶת הַזִּוְהָמָא:

(ז) וַאֲלֵהֱבִיקָר רֵץ אַבְרָהָם ז וּלְבֵית תּוֹרִי, רַהֲט וַיִּקַּח בֶּן־בְּקָר רֶךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל־הַנָּעַר וַיִּמָּהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:

ט"ז א בֶּן בְּקָר רֶךְ וְטוֹב. שְׁלֹשׁ פָּרִים הָיוּ כְּדִי לְהַאֲכִילָן שְׁלֹשׁ לִשְׁנוֹת בְּחֻדְלָל: אֵל הַנָּעַר. זֶה יִשְׁמַעְאֵל לְחֻנְכוֹ בְּמִצְוֹת:

(ח) וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וּבֶן־הַבְּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן ח וַיִּנְסִיב שְׁמֵן וְחָלָב, וְבֶר תּוֹרִי דְעַבְדָּא, וַיְהִי, קְדַמִּיהוּן; וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ עֲלוּיֵהוּן תַּחַת תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ:

ט"ז א וַיִּקַּח חֲמָאָה וְגו'. וְלָחֶם לֹא הֵבִיא לְפִי שִׁפְרָסָה שָׂרָה נָדָה שֶׁחֲזַר לָהּ אוֹרַח כְּנָשִׁים אוֹתוֹ הַיּוֹם וְנִטְמָאָה הָעֶסָה: חֲמָאָה. שׁוּמָן הַחֵלָב שֶׁקוֹלֵטִין מִעַל פָּנָיו: וּבֶן הַבְּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה. אֲשֶׁר תִּקֵּן. קָמָא קָמָא שֶׁתִּקֵּן אֲמִטִּי וְאִיתִי קַמִּיהוּ: וַיֹּאכְלוּ. נִרְאוּ כְּמוֹ שֶׁאָכְלוּ מִכָּאֵין שְׁלֹא יִשְׁנָה אָדָם מִן הַמִּנְהָג:

(ט) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךָ שָׂרָה ט וַאֲמָרוּ לִיה, אֵן שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ וַיֹּאמַר הִנֵּה בָאֵהֶל: אַתְתָּךְ; וַאֲמַר, הָא בְּמִשְׁכָּנָא.

ט"ז א וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו. נִקּוּד עַל אִי"ו שְׁבָאֲלָיו. וְתַנְיָא רַשְׁבִּי"א אוֹמַר כָּל מָקוֹם שֶׁהִכְתֵּב רַבָּה עַל הַנִּקּוּדָה אֶתָּה דוֹרֵשׁ הִכְתֵּב וְכוּ' וְכָאֵין הַנִּקּוּדָה רַבָּה עַל הִכְתֵּב וְאַתָּה דוֹרֵשׁ הַנִּקּוּדָה שְׁאִף לְשָׂרָה שְׁאָלוּ אִיזוֹ אַבְרָהָם. לְמַדְנָו שִׁישְׁאֵל אָדָם בְּאַכְסִנְיָא שְׁלוֹ לְאִישׁ עַל הָאִשָּׁה וְלְאִשָּׁה עַל הָאִישׁ (בְּכָא מִצְעָךְ דָּף פ"ז אִיתָא יוֹדְעִין הָיוּ מִלֵּאכֵי הַשְּׂרָת שָׂרָה אֲמָנוּ הֵיכָן הִיתָה אֵלָא לְהוֹדִיעַ שֶׁצְנוּעָה הִיתָה כְּדִי לְחַבְּקָה עַל בַּעֲלָה אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲנִינָא כְּדִי לְשַׁגֵּר לָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה): הִנֵּה בָאֵהֶל. צְנוּעָה הִיא:

(י) וַיֹּאמַר שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ י וַאֲמַר, מְתָב אֲתוּב כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה־בֵן לְשָׂרָה אֲשַׁתְּךָ וְשָׂרָה שִׁמְעַת פֶּתַח הָאֵהֶל וְהוּא אַחֲרֵיו:

ט"ז א שׁוֹב אָשׁוּב. לֹא בִשְׂרוֹ הַמַּלְאָךְ שִׁישְׁוֹב אֵלָיו אֵלָא בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם אָמַר לוֹ כְּמוֹ וַיֹּאמַר לָהּ מִלֵּאךְ ה' הַרְבָּה אַרְבָּה וְהוּא אֵין בְּיָדוֹ לְהַרְבּוֹת אֵלָא בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם אִף כָּאֵין בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם אָמַר לוֹ בֵּן (בְּרִאשִׁית רַבָּה) (אֵלִישַׁע אָמַר לְשׁוֹנְמִית לְמוֹעֵד הַזֹּאת כָּעֵת חַיָּה אֶת חוֹבֶקֶת בֵּן וְתֹאמַר אֵל אֲדִנִּי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֵל תְּכַזֵּב בְּשִׁפְחָתְךָ אוֹתָן הַמַּלְאָכִים שֶׁבִשְׂרוּ אֶת שָׂרָה אָמְרוּ לְמוֹעֵד אָשׁוּב אָמַר לָהּ אֵלִישַׁע אוֹתָן הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם חַיִּים וְקִמְיָם לְעוֹלָם אָמְרוּ לְמוֹעֵד אָשׁוּב אָכַל אֲנִי בִשָּׁר וְדָם שֶׁהֵיוּ חַי וְקָמַר מֵת בֵּין חַי וְכִיּוֹן מֵת לְמוֹעֵד הַזֶּה וְגו') : כָּעֵת חַיָּה. כָּעֵת הַזֹּאת לְשָׁנָה הַבָּאָה וּפִסַּח הִיָּה וּלְפִסַּח הַבָּא נוֹלֵד יִצְחָק מִדְּלֹא קִרְיָנָן כָּעֵת (בְּשׁו"א) אֵלָא כָּעֵת : כָּעֵת חַיָּה. כָּעֵת הַזֹּאת שֶׁתִּהְיֶה חַיָּה לָכֶם שֶׁתִּהְיֶיוּ כָּלְכֶם שְׁלָמִים וְקִיָּמִים: וְהוּא אַחֲרֵיו. הַפֶּתַח הִיָּה אַחֵר הַמַּלְאָךְ:

(יא) וַאֲבָרְהָם וְשָׂרָה זָקְנִים יא וַאֲבָרְהָם וְשָׂרָה סִיבּוּ, בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָל לְהָיוֹת לְשָׂרָה אַרְחַת כְּנָשִׁים:

ט"ז א חֲדָל לְהָיוֹת. פֶּסֶק מִמֶּנָּה: אֹרַח כְּנָשִׁים. אֹרַח נָדוֹת:

(יב) וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ יב וַחֲמִיכַת שָׂרָה, לֹא־מַר אַחֲרֵי בִלְתִּי הָיְתָה־לִּי עֲדָנָה וְאֲדָנִי זָקֵן:

ט"ז א בְּקִרְבָּהּ. מִסְתַּכֶּלֶת בְּמַעֲיָה וַאֲמָרָה אִפְשָׁר הַקְרָבִים הִלְלוּ טַעֲנוּנִין וְלֹד הַשָּׂדִים הִלְלוּ שֶׁצָּמְקוּ מוֹשְׁכִין חֵלָב (תַּנְחוּמָא): עֲדָנָה. צִחְצִחוֹת בִּשְׂרָ. לִשׁוֹן מִשְׁנָה מִשִּׁיר אֶת הַשְּׁעָר וּמַעֲדָן אֶת הַבִּשָּׁר. דְּבָר אַחֵר לִשׁוֹן עֲדָן זָמַן וְסֵת נָדוֹת:

(יג) וַיֹּאמַר יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם יג וַאֲמַר יי, לְאַבְרָהָם: לְמָה זֶה צִחְקָה שָׂרָה לֹא־מַר הָאִף אִמָּנָם אֵלֶּל וְאֲנִי זָקְנָתִי:

ט"ז א הָאִף אִמָּנָם. הַגֵּם אָמַת אֵלֶּל: וְאֲנִי זָקְנָתִי. שָׁנָה הִכְתוּב מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם שֶׁהָיָה הִיא אָמְרָה וְאֲדִנִּי זָקֵן:

(יד) הִיפְלֹא מִיְהוָה דְּבָר יד הִיִּתְכַּסָּא מִן קָדָם יי, לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וְלִשְׂרָה בֵּן:

ט"ז א הִיפְלֹא. כְּתַרְגוּמוֹ הִיִּתְכַּסִּי וְכִי שׁוּם דְּבָר מוֹפְלָא וּמוֹפְרָד וּמִכּוּסָה מִמֶּנִּי מְלַעֲשׁוֹת כְּרִצּוֹנִי: לְמוֹעֵד. לְאוֹתוֹ מוֹעֵד הַמִּינוּחַד שֶׁקְבַּעְתִּי לָךְ אֶתְמוֹל לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרִית:

(טו) וַיִּשְׁלַח אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יו וַאֲמַר יי, לְאַבְרָהָם: לְמָה זֶה צִחְקָה שָׂרָה לֹא־מַר הָאִף אִמָּנָם אֵלֶּל וְאֲנִי זָקְנָתִי:

ט"ז א הָאִף אִמָּנָם. הַגֵּם אָמַת אֵלֶּל: וְאֲנִי זָקְנָתִי. שָׁנָה הִכְתוּב מִפְּנֵי הַשְּׁלוֹם שֶׁהָיָה הִיא אָמְרָה וְאֲדִנִּי זָקֵן: